

ACC. N:R M. 13926:1-19.

Landskap: Skåne Upptecknare: Martin Eriksson, Gyllebo
Härad: Ingelstad Berättare: " " "
Socken: Borby Berättarens yrke: f.d. lantbr.
Uppteckningsår: 1955 Född år 1878 i Borby

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Borby på 1800-talet. s. 1-19.

Fria uppt.
1.

Borby som det såg ut på 1800 talet och som jag minns från min barndom.

Den dominerande platsen var kyrkan som ju ligger högt i sig själv på en kulle. Den såg inte så ut då, som den gör nu, der fanns blott ett litet kyrkantigt torn då. Der fanns inte då något torg i byn som nu utan den så kallade krossen, der vä-garna möttes från väster till Hörup från öster till Östra Hofby, från söder till Pandby och den så kallade sandvägen som genom Borby södra del som kallades Stovången gick ner till sjön. Lite öster om vägen kom Teyhls bäck, der folk på de tiderna brukade tvätta sina kläder, den är nu mest uttorpad. Der Järnvägsstationen nu ligger var fordom om vintern stora vattensamlingar. Der hotellet nu ligger låg en av de gamla

gårdarna som blev utflyttade vid enskiftet det var gården n: 21 att der varit rystligt att komma dit kan man förstå då gården fått namnet helvetet och vilket namn den fått behålla även sedan den blivit utflyttad.

När hotellet byggdes kom man på den brunnen som höst gården till i forna tider. En annan gård i byn det var nr 15 låg lite bättre till kallades himmelriket den har även behållit sitt namn sen den blev utflyttad.

Men på senare tid har den fått namnet Almödal. Innan enskiftet och innan gårdarna blev utflyttade från byn hade de den mesta jorden gemensamt så t. ex den så kallade korvången, der gick ju djuren gemensamt på bete liksom på nummer 24 som låg norr om byn som också var gemensamt betesmark, min far talar om att

der varit höga vallar uppfästade mellan n: 23 och n: 35 som skulle hindra djuren från att komma in der.

Det är egendomligt att tänka sig att alla ställen som låg obebott och gränsade till Blåstorp en gång i tiden blivit skänkta till Sunds Domkyrka der var följande nummer 2, 23, 24, 35 och 48. I senare tid fick de som bodde der sjelf köpa sina ställen av Domkyrkan. De flesta passade då på att sjelf köpa sina egendomar men den som arrenderade n: 2 fråga inte efter det, derför får än i dag arrende för n: 2 betalas till Sunds Domkyrka.

Alla nummer hade ju ännu tomtplats i byn utan n: 24 som blott varit betesmark och kallades för Boriby Präcker.

Nr 24 hade en ägarejord av 143 tunnland

Men även sedan stället friköpts, måste de betala en särskild skatt som kallades lunnaräntan och som i början av 1900 talet utgick för nr 24 del med 42 kr 10 öre och beräknades efter mantal hela 24 var $\frac{2}{3}$ mantal det kom bara en skattsedel sen fick någon efter mantal räkna ut vad var och en skulle betala. Det var ju inte alltid samma summa som skulle betalas så på så vis var det mycket att räkna igenom. Dessutom hade nr 24 vissa inkomster av församlingens grustag samt av sandskiftet som låg nere vid sjön och var bortarrenderad till någon dagnere. Af grustaget hade numret en inkomst av 3 kr och 20 öre, samt av sandskiftet 3 kr således 6 kr 20 öre som bruka dras från lunnaräntan som på så vis kom att sluta på 35,80 som skulle fördelas på var och en efter

ACC. N:R M. 13926:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

5.

mantal uträknat. För att ge en föreställning
om hur det kunde belöpa sig på var och en
har jag här gjort en företeckning över vad var
och en skulle betala och ha i inkomst av grus och
sandskiftena. Samtliga åboar i början av 1900 talet.

Lunds Dom. Inkomst Grustag för Sandskiftena

Ola Nilsson	17.55	1.38	1.25	14.92
Per Tufvesson	1.32	10	9	1.13
Anders Tilly	1.32	10	9	1.13
Ola Trulsson	86	7	7	72
Martin Erikszon	7.01	55	50	5.96
Pven Andersson	7.89	61	56	6.72
Nils Mårtensson	1.32	10	9	1.13
Pven Mårtensson	1.32	10	9	1.13
Ears Nilsson	1.35	11	10	1.14
Nils Nilsson	1.08	9	8	91
Per Nilsson	1.08	9	8	91
	42.10	3.30	3.00	35.80

Samtliga åboar äro numerar döda utom
Anders Tilly och jag som skriver detta, den neder-
ste Per Nilsson reste till Amerika har aldrig
hört av honom sen dess. En tid in på 1900-talet
tyckte vi att var och en skulle ha sin Skattsedel
från Tomtekyrkan och på framställning de om-
fick var och en sedermera själf sin Skattsedel.
Föder om dessa ställen som tillhålla har en
rymd av cirka 477 tunnland från Bosby
Kyrkas egendomar som omfattas N: 7, 20,
58, 60, 63 och Prästgården. All denna
jord som fordom inte hade så stort värde
hanske, har nu genom dikning och stenröj-
ning blivit med den bärdigaste som står
att uppträffa i Österlen.
Från N: 23 till 48 går en väg som spikrakt
går ut till landsvägen vid Raftasten, den
kallade vi därför länjvägen, den blev i

ungdom uppdelad på samtliga åboar, som
sick var sitt stycke och der vi körde många
lass sten dit från Borby Tuvor i flera år, den
blev till sist fin. Har tala om att den var
bottenlös när de flyttade till n:24.

Vid båda sidor om vägen gick stora diken
så därför brukade de plantera pitträs vid
båda sidorna om vägen, för att vintertid
vid snöerna kunna se var vägen gick.

Men nu är väl diken igenlagda med rör, en
stor bäck som kom från Blåstorp och gick
vägen vidare genom 58 äger syns inte nu-
mer då stora rör är nerlagda i stället
och ingen kan veta att i vår barndom
en brusande bäck gick fram der.

Ja på tal om det var blir vattnet av
när vi gick i skolan så kom der så
mycket vatten om vinternarna i en dal

mellan gården 33 och kyrkogårdsmuren
der blev så högt vattenstånd att det flöt över
den så kallade kyrkebro, nu syns der inte mye-
ket vatten heller.

Hur såg då sjelfva byn ut då? Jo prästgår-
den låg ju då genast norr om kyrkan med
sina uthus.

Kyrkoherde Brandt hade sjelf gården om hand
på sin tid, men sedan blev ju gården bostä-
renderad och uthuslängerna brände ner när
Per Persson hade den på arrende, sen blev
gården uppbyggd längre österut med bostad
även för arrendatorn.

Sjelfva bostaden der prästen bodde drabbades
inte av elden men blev senare nerriken och
en ny modern villa blev uppförd.

Der vägen från korsoren gick mot Östra Flooby
fanns norr om vägen följande hus.

Först låg en byggnad nästan i prästers trädgård
der de brukade lägga is till mejeriet, sen bodde
en som hette Lars Jönsson, sen bodde en som var
orgeltrampare i kyrkan som het Citron, därefter till
låg Lasse Nilssons hus, sen låg der Träskompare
Per Bengtssons hus och ytterst Urmakare Perssons
hus.

Alla dessa hus låg mitt för skolgården,
skolan som var byggd 1880 låg söder om vä-
gen. När handlanden Jönsson kom till Parby
inköpte han Lars Jöns, Citrons, och Per Bengts hus som
som blev överlämnade och uppförde handelskom-
plexet som nu ligger där i stället, det är nu-
mera övertaget av Kooperativa föreningen.
I ett hus der vägen fortsatte bodde målare
Lindblom, ett litet hus låg upptill der en
som hette Holm bodde, sen låg den nya
kyrkogården upptill, derintill låg

Mårten Hanssons gård, ifrån deras ställe var
Sjyskogårdsförden köpt.

Den fortsatte vägen ett stycke och der låg ett
par rätt så granna hus der var ju halmtak
som då var vanligt öfverallt men på de
båda husen var vackra läkvaxter planterade
på taket. I det ena bodde Nils Bengtsson
i det andra Per Jansson.

Längst ytterst mot vägen som går upp för
mot Blåstorp och Hammehög låg Hans Tvees-
sons gård, den gård der författaren och
skalden Teodor Tufvesson var barnfödd
och der hans minnestod står på gårdsplanen.
Föder om vägen vid Hans Tufvessons gård låg
tre hus der bodde snickare Olsson, Per Mårtens-
son, och Jöns Mårtensson.

Längre fram låg ett litet hus der en som
de kalla Per Sjöbergare bodde

Längre fram åt vägen låg dödgrävare Nils
Nilssons hus, därefter Erik Skräddares hus,
derefter låg Ola Erikssons snickeriverkstad,
samt Lars Nilssons Bageri.

För längre fram åt vägen i närheten av
skolan låg ett handelshus, där bodde fler
handlare när vi gick i skolan en het Anders-
son, en annan var Korberg han hade även
handel på Skillinge.

Upp till handelshuset låg lifvagnshuset
sammansbyggt med småskolan.

På vägen västerut från korsoren låg kyrkan,
derefter Jöns Persons gård N: 33 som dog när
vi gick i skolan och efterträddes av sonen
Per Jönsson som nu också är död och stället
arrenderas nu av en son till honom som heter
Ragnar Jönsson.

Vester om N: 33 ligger vägen som går upp till

ställena norr om byen. Vester om den vägen
låg först ett litet hus der Lven Nils Enghus bodde
det blev senare ner rivet och tomten köpt av
Skräddaren Håkan Jönsson som uppfört ett
nytt hus i dess ställe.

Upp till detta låg Hans Svenssons hus der
de höll smaskola en tid. derefter låg smeden
Anders Stålhammars hus, samt ytterst mot
vägen låg Handlanden oft. G. Vallens
hus. De två sist nämnda husen brann
upp någån gång på slutet av 1800 talet.

Stålhammars blev uppbyggt igen men
Vallen köpte en tomt nere vid stationen
på nr 23 och byggde ett finare handelshus
der, en dotter till honom bor der fortfarande
Söder om vägen mitt för 33 gård låg Jantens-
bostaden, den är numera ner rivet och flyttad
upp och ligger norr om skräddare Jönssons hus.

Uptill den gamla kantorsbostaden som apropå
var den vackraste byggnaden i byn när vi gick
i skolan, låg en tomt den så kallade Fär-
garbacken, det byns, ungars om vintern hade
en fin kärlbacke, liksom för innan den
blev planterad uppe på 88 och Prästgårdens
backar den var en backe som vi kallade för
hjulbacken den var hög, ja den kunde
man höra kälke om vintern om sommaren
kunde vi trilla, rulle ner om backen
helt vad det gick. Ja de var i ungdomstiden.
Pltting förändras. Nu för tiden, Långsbacken
är numera utjämnad och Kantorsbostaden
flyttad bort för vägnas skull.

För att fortsätta med husen så låg söder
om vägen västerut följande. Martin Jönssons,
Nils Kluck, Hanna och Amanda Skölt dessa
hus numera nerhugga alla tre.

Längre fram åt vägen låg ett bageri, därefter
Per Jönsson, Skåten Skomakare, Lagnmakare
Ingemar Jönsson samt ytterst mot backbyggårds
egor Freden Gögren.

Föder om skolan utmed Teororen låg Mejeriet
när vi gick i skolan senare såg jag längre
söderut det ett svinstall som hörde mejeriet
till låg. I mejeriets ställe uppfördes det
ramliga bankhuset, banken hade tidigare
varit inhyrt i skolan.

På vägen vid skolan som gick mot nr 11
var först Thulins Handelsaffär, därefter
bodde skomakarmästare Sivert, vilken se-
nare satte upp pappershandel, det var på den
tiden när man kunde köpa böcker för 25 öre
stycket, ja det var tider för en läshungryg
då. Tänkt sådana beviser nu.

På fortsatte vägen till den gamla småskolan

som låg söder om vägen, numera omändrad
till bostadshus.

Upp till spolan låg Nils Åkesson's hus, sen
längre fram låg skomakare Sandbergs hus.
Söder om Kantors bostaden låg Smednästare
Gundholms smedja, derupptill låg Riepars,
Hårten Tolv's hus, samt på höcket av vägen
som vred i söder låg Ola Jönssons hus. Det
huset står der ännu fast det ser skröpligt ut.
Ja det var husen söder om vägen.

Norr om vägen upptill Kantors bostaden
bodde Snickare Göransson, Per Ivan, sni-
kare Iven Hårtensson, skräddarmästare Ewenta
der vägen vred ner till kvarnen låg först
Bederlund's, derefter Pärds, Per skomakares,
Brongs, Dahlboms, Iven mjölnare med kvar-
nen som numera är nerriken. Vid den östra
sidan av vägen var dammen, der vi som

skolpojkar sprang på isstycken om vint-
rarna, den är numera helt borta.

Nedanom den låg ringaren Jönssons hus, mura-
re Malmqvist, Håkan Tagnmåkars,
Per Skräddars, Stryggers, Edmunds hus.
Ja det var de hus som låg i byn innan
järnvägen kom till.

De unga som lever nu kan inte före-
ställa sig hur byn såg ut för 75 år sedan
utan att man sjelf upplevt densamma,
sett hur folket tog sig ut, deras levnads-
förhållande, deras seder och bruk som
härskade då, de som bott i dessa hus
som jag nu här påmint från min barn-
dom äro nu för längesedan döda, men
minnet av dem många typer som jag
sett står ännu levande för mitt minne!
Hur ser byn ut nu då? Ja det skulle jag

Snarast kunna tala om, de hus som jag
sökt talat om äro många av dem helt
försvunna andra moderniserade, så typerna
ser ut på helt annat sätt. När järnvägen
kom till börja nya hus växa till i raske takt
De som hade jord upp till stationen såsom
egendomen Hildhem derifrån såldes många tom-
ter liksom från N:10 och N:4. På n:4
skänkte Mats Nilsson församlingen 1/2 tunn-
land och församlingen köpte ytterligare 1/2
tunnland, så det blev ett stort
och vackert torp, det dröjde inte länge förr
än nya hus var byggda på de tre sidorna
av det och så blev det åter nya gator och
hus byggda men på de två sidorna hade ju
inte bilarna kommit igång därför de som
såldes tomter då ville gärna ha betalt för
sina tomter så gatorna blev smala, men nu

på senare tider sen Borby blivit municipalsamhälle och riktig stadsplan blivit utlagd ha gatorna blivit bredare och många framfiga hus i trä våningar blivit uppförda. Liksom nu vägen tvärligen genom byn blivit breddad till och med Hyskogårdsmuren blev inflyttad någon meter, avloppsrör har blivit nedlagda överom i byn som numera tar sig ställning ut vid genomfart.

Byn har ju nu både läkare och apotek det är ju inte så nu när någon blir sjuk som det var fordom, det var ju till att lå ha stanna för vagnen och köra efter Doktor i Simrishamn, det var ju ändå nära två mil dit.

En ny Fotbollsplan har även på senare tid kommit till jag tror med den främigaste som nu finns på Österlen.

Men något som förvånar mig när jag någon gång kommer ner till Borby, varför inte gjort någon vackert vykort eller vackra gräsplaner, som till exempel de har i Tomelilla, där de gör allt för att även de som bor där skall kunna njuta av allt vackert i naturen och inte bara titta på hus och gator.

Men det är väl för god och för dör fört i Borby att spela bort på sådant, en liten täppa finns ju ändå nästan vid vart hus.